

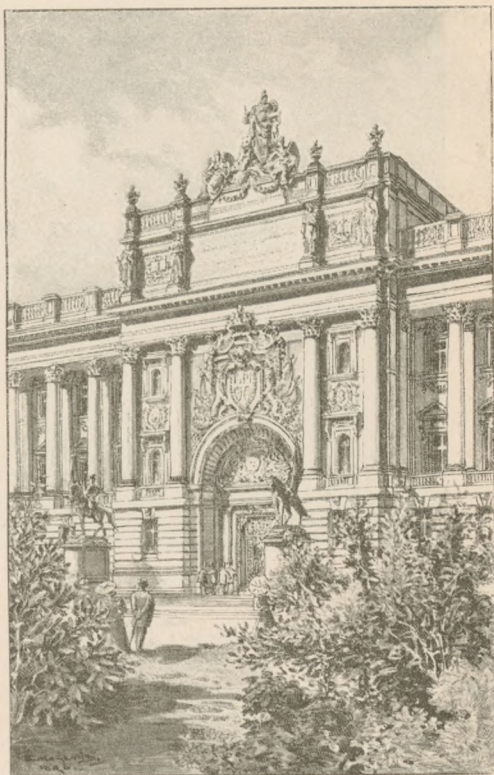
minne, är af nya kyrkans bekännare uppsatt på husets vägg. Ända till i fjor kvarstod på gården Svedenborgs ryktbara lusthus — det har nu blifvit flyttadt till Skansen.

Helgeandsholmen.

Stadsholmen står genom Norrbro, Vasabron och järnvägsbron i förbindelse med Norrmalm.

Vasabron är relativt ny — den fullbordades år 1878. Norrbro grundlades 1787 och var färdig 1797.

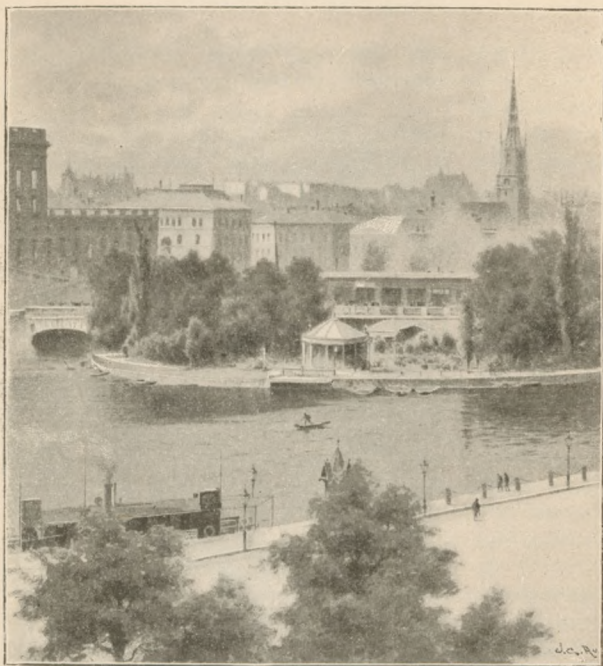
Helgeandsholmen — som i forna tider bestod af tre olika skär, — fick sitt nuvarande namn efter det »helgeandshus» — hospital och försörjningsinrättning för ålderstigna personer — som fans där under medeltiden. I nyare tider blef holmen bebyggd dels med privat-hus, dels med kungliga stallet, som upptog holmens mellersta del, dels med slaktarhus, fiskar-

Nya riksdagshusets hufvudportal.

hus och bodar. Efter Norrbros anläggning refs slaktarhuset och fiskarhamnen flyttades härifrån. År 1831 ordnades Strömparterren nedanför Norrbro, och några år senare uppfördes basarbyggnaden utefter vestra sidan af bron.

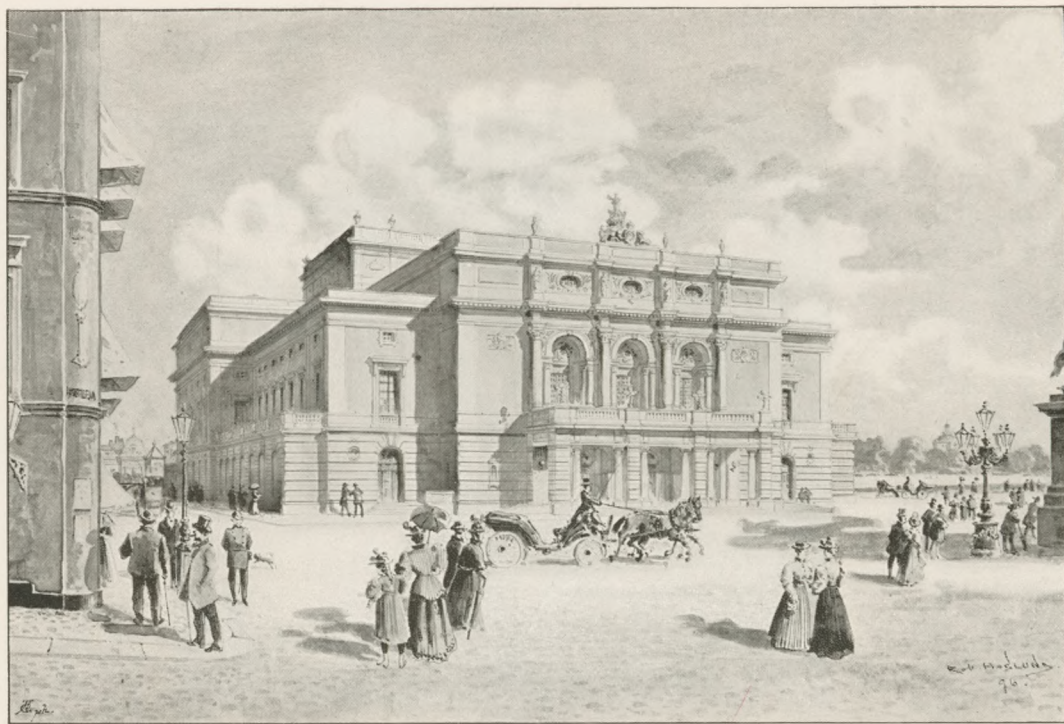
År 1888 beslöt riksdagen, att på vestra delen af holmen skulle byggas palatser för riksdagen och riksbanken och att i samband därmed ett nytt kungligt stall skulle uppföras på

Strömparterren.

Artilleriplanen vid Nybron. Det vackra Tessinska stallet på Helgeandsholmen samt öfriga byggnader därstädes — bazaren tills vidare undantagen — ha nu blifvit nedrifna och grundläggningsarbetena till riksdagshuset äro afslutade.

Ritningarna till de båda palatsen äro uppgjorda af Aron Johansson. Deras stil har rättat sig efter det helt nära belägna slottets. *Riksdagshusets* fasad blir vänd fram emot Norrbro

Nya Operahuset.

och får ett ståtligt midtparti med en väldig rundbågsformad portal, med relieffer och skulpturgrupper. På ömse sidor om portalen löper en kolonnad, som sammanbinder byggnadens båda öfre våningar. Rundt taket går en balustrad.

Bakom riksdagshuset och skildt från detsamma genom en gata, dit en bro skall föra från Drottninggatans södra slutpunkt och hvarifrån en annan bro skall fortsätta till Mynttorget, är det meningen att bygga *riksbankshuset*, delvis på en ansenlig utfyllning i den strida strömmen. De båda byggnaderna skola bindas samman till en arkitektonisk enhet af två triumfbågar, genom hvilka gatan skall gå fram.

Det torde vara öfverflödigt att påminna om, hvilket allmänt och berättigadt motstånd, som mött detta byggnadsföretag på den plats, som *kunnat* blifva den vackraste punkt i Stockholm.

Strömparterren, dit breda stentrappor leda ned från Norrbro, har det präktigaste läge mellan de båda strömmarna. Där är kafé under Norrbros hvalf och musik om sommarkvällarna. Då är parterren upplyst med tusen kulörta gaslampor och då är där trängsel af besökande. Om sommar-morgnarna är Strömparterren en stilla och behaglig frukost-plats med friska fläktar från strömmen.

Från Norrbro till Kungsträdgården.

Framför Norrbro och midt framför slottet ligger *Gustaf Adolfs torg*, så uppkalladt efter konung Gustaf den andre Adolfs staty till häst, som upptager torgets midtpunkt.

Ännu för några få år sedan begränsades torget på ömse sidor af ett par hvarandra lika monumentalbyggnader, arfprinsens palats och det gamla operahuset, båda uppförda under Gustaf den tredjes dagar. Nu är det gustavianska åt »fosterlandets sänggudinnor» helgade konsttemplet jämnadt med marken och på dess tomt reser sig den nya operabyggnaden. Någon monumental bakgrund har torget däremot ej — lika litet som flertalet af hufvudstadens öfriga öppna platser.

Gustaf Adolfs staty afäcktes år 1796 efter att redan 1757 ha blifvit bestäld af bildhuggaren Larcheveque, den

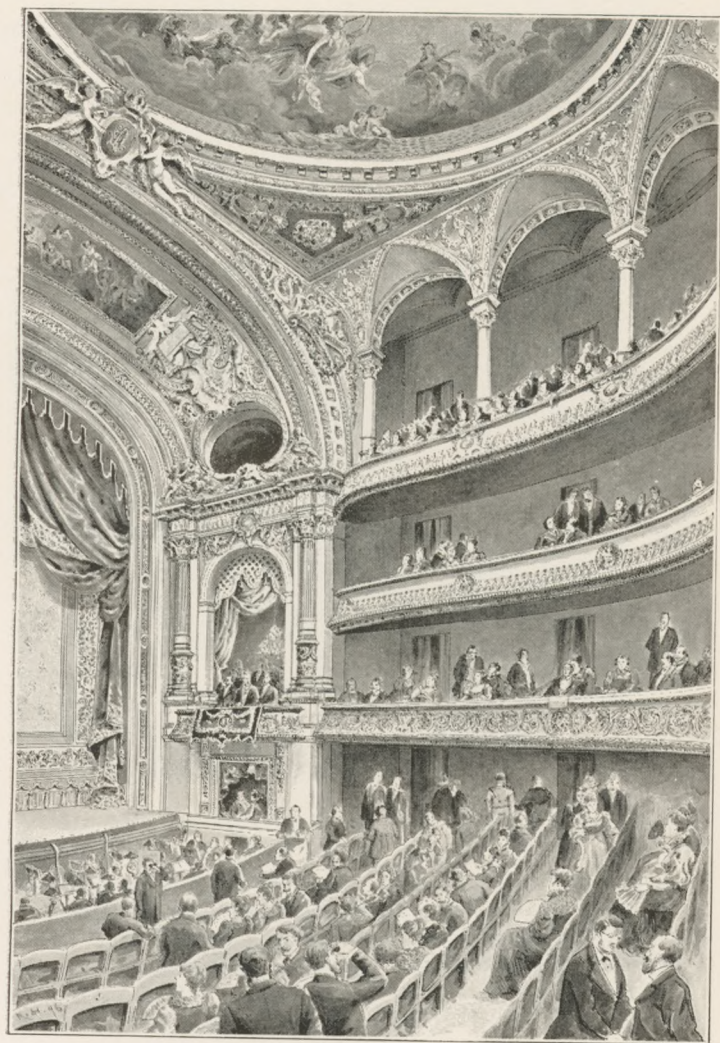

Gustaf Adolfs torg.

samme som modellerat Gustaf Vasas stod på Riddarhustorget. På sockelns långsidor ses medaljongporträtt af de fyra här-förarne Banér, Torstenson, Wrangel och Königsmarck. Främre afsatsen var först afsedd för en bild af Bernhard af Weimar, sedermera för Sergels grupp »Axel Oxenstjerna och historiens gudinna», men hvarken den ena eller den andra har kommit där upp utan står afsatsen tom ännu i dag. Likaså den bakre afsatsen, som var afsedd för en trofégrupp.

Arfprinsens palats uppfördes på 1780-talet af Gustaf den tredje åt prinsessan Sofia Albertina. Ritningarna uppgjordes af E. Palmstedt, som gjorde fasaden utåt torget snarlik den förut af Adelcrantz byggda operans fasad. Inskriften på palatsets frontispis, »Sophia Albertina ædificavit», ditsattes 1857. Palatsets åt Fredsgatan vettande del är af äldre datum, den har tillhört Lennart Torstenson, hvars vapensköld jämte hans gemåls ses öfver portalerna åt gatan och åt gården.

Enligt Sofia Albertinas förordnande skulle palatset efter hennes död innehafvas af den medlem af kungahuset, som näst efter kronprinsen äger arfsrätt till kronan. Prins Gustaf fick det sålunda på sin del och efter hans död prins Oscar,

Nya Operans salong.

vår nuvarande konung. Nu bebos dess öfre våning af prinsarne Karl och Eugen.

Arbetena på *det nya operahuset* började 1891 — färdig utan och innan anses byggnaden bli sommaren 1898. Dess arkitekt är A. Anderberg. Stilen är italiensk senrenässans, i någon mån lämpad efter slottets byggnadsstil.

Åt Gustaf Adolfs torg vänder byggnaden en i stora enkla linier hållen fasad med en täckt förhall, däröfver en öppen loggia med fyra statyer, Tragedien, Komeden, Musiken

Operahusets fasad åt Kungsträdgården.

och Dansen af Karl Andersson, öfverst en stor skulpturgrupp. Långsidan åt Arsenalsgatan upptages i bottenvåningen af salubodar, östra fasaden garneras af en bred terrass utåt Kungsträdgården, hvarifrån prydliga stentrappor leda dit upp. Terrassen tillhör operakaféet, man har därifrån en vacker utsikt öfver strömmen, slottet, Blasieholmen och utåt de södra höjderna.

Operahusets inre dekorerats med värdig elegans. Från vestibulen föra breda marmortrappor upp till parketten, raderna

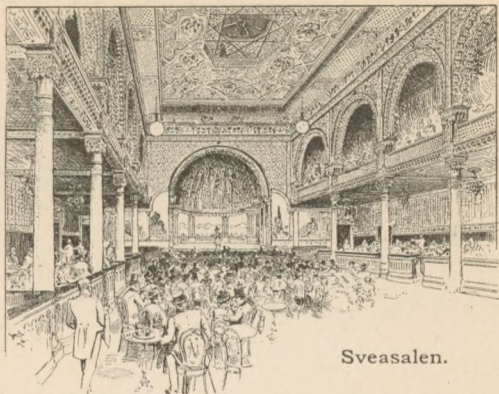
och den praktfullt utstyrda foyern utmed loggian åt Gustaf Adolfs torg. Salongen — med tre rader — kommer att rymma 1,250 åskådare. Dess plafondmålning utföres af V. Andrén, Carl Larsson smyckar stora foyern och Axel Jungstedt trappuppgången med målningar, medan den kungliga foyern prydes med väggmålningar af prins Eugen och med

Operakaféet.

takmålning af G. Pauli. Till den konstnärliga utsmyckningen af kaféet och operakällarens matsal ha V. Andrén och O. Björck bidragit med målningar. Matsalen är ståtligt hållen i ekbonad och matt guld, det vackra kaféet i rococo är hållet i hvitt med relieffskulpturer i taket och en stor plafondmålning.

Stockholms mest storståtliga restauranter finnas utströdda här i trakten af stadens medelpunkt. Operakällaren, på hvars gedigna prakt inga kostnader äro sparade, är lika typisk för den moderna smaken som den gamla operans enkla källarsal

Sveasalen.

och hemtrefliga »lagerlund» var representativ för det gamla Stockholm. *Hotel Rydberg* har sin nya smakfulla matsal prydd med väggmålningar af Georg Pauli och med gobelinsimitationer, sitt rococo-kafé skimrande af guld — dess första originellt fyndliga utsirning i hvitt och ljusgrönt, imiterande en trädgårdspaviljong, blef snart slopad såsom ej prålade nog. Vid Jakobsgatan ett par minuters väg härifrån ligger *Ham-burger börs* med elegant matsal och kafé i mohrisk stil och vid Kungsträdgården *Blanchs kafé*, rikt dekoreradt med guld i öfverflöd, takmålningar, speglar m. m. Där invid i ett gammalt adelshus från 1600-talet, som fått bibehålla sitt yttre något så när oförändradt, är *Sveasalen* — mestadels använd till kafé-conserter och varieté — i mohrisk stil, allmänt erkänd som ett mästerverk af dekoreringskonst, nobelt och stilfullt genomförd i hvarje detalj. Dess upphofsman är arkitekten Ludvig Peterson.

Och några steg från Kungsträdgården vid Berzelii park ligga *Berns salonger*, de största af dessa förlustelokalerna, på hvilka vår svenska hufvudstad är så rik. Den större och nyare af de båda med hvarandra sammanhängande salongerna — smakfullt och praktfullt inredd — har kostat 700,000 kronor. Här liksom i *Blanchs kafé* bjudes på god musik hvarje eftermiddag och kväll året om — sommartiden är både musiken och serveringen flyttad ut i det fria, och parken utanför *Berns* liksom alléerna utanför *Blanch* äro då rikt upplysta och skådeplats för ett vimlande folkliif.

Berns salonger.

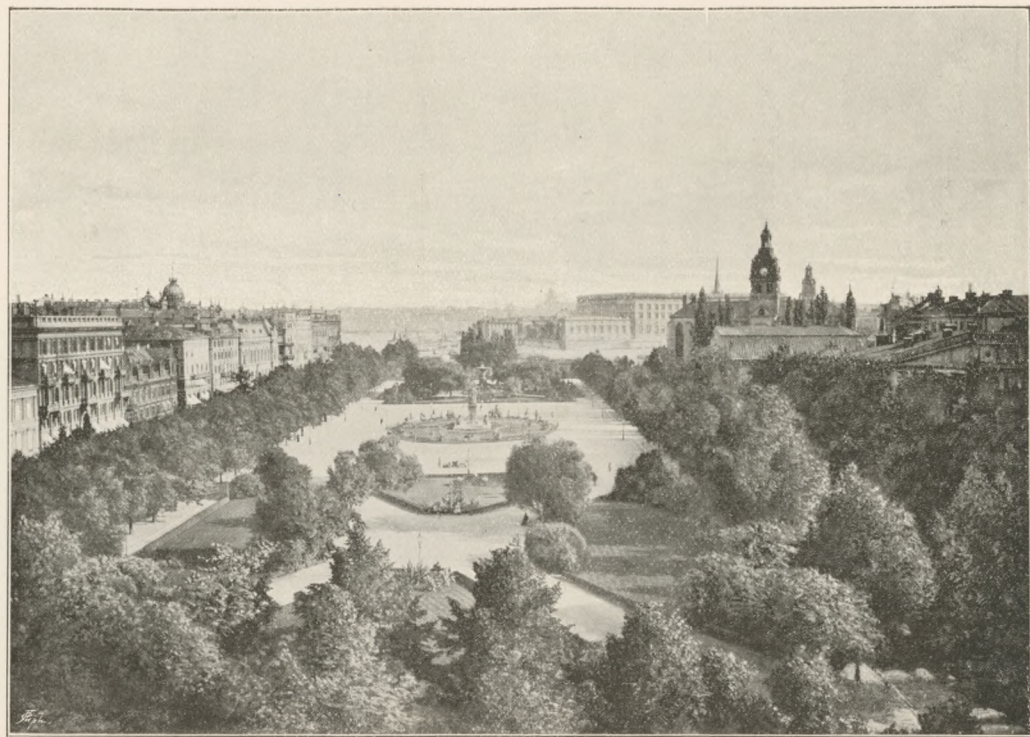
Af öfriga restauranter och kaféer i denna trakt äro ännu att nämna *Hotel du Nord*, som ej kan räknas till »guld-krogarna», och *Grandhotel*, hvars stora matsal är elegant och hvars orientaliska kafé är vackert anordnad.

Middagstiden är det lifligt på de flesta af dessa restauranter och kaféer, och ännu lifligare är där på aftonen efter teaterföreställningarnas slut, då särskildt på operakaféet, Rydberg och du Nord hvarje plats är upptagen, till dess efter midnatt gästerna börja troppa af, de sista dock ej förr än de elektriska ljusen blifvit släckta och endast ett par sömniga gaslågor belysa uppbrottets stund. Utelifvet i Stockholm har — som här förut är påpekadt — under de senare åren antagit vida större proportioner, än hvad stockholmarna förut voro vana vid. Supéer »ute» efter ett teaterbesök höra till många familjers fasta vanor — och när man *ej* går på teatern, så utgör detta intet hinder för att ändå gå ut och supera.

Från Gustaf Adolfs torg går Arsenalsgatan fram till Jakobs torg och Kungsträdgården. Arsenalsgatan har sitt namn efter det på nedre delen af nuvarande Kungsträdgården förr belägna de la Gardieska palatset, som länge blef använt till arsenal, slutligen till dramatisk teater och som brann 1825.

Vid det lilla trekantiga *Jakobs torg* ligger *Jakobs kyrka* med dess hvitstrukna murar, dess granna portal, dess tornbyggnad i barockstil och dess två åttkantiga trapptorn med sina hufvar.

Kyrkan stod under byggnad från år 1589 till 1643 — det nuvarande tornet är från 1720-talet. Kyrkans inre visar de tunga, massiva proportioner, som i regeln påträffas i de svenska 1500-talskyrkorna. Jakobs kyrka har nyligen blifvit restaurerad invändigt, de tjocka pelarne af sandsten ha blifvit

Kungsträdgården.

befriade från den hvitlimning, de varit bestrukna med, koret har fått målade fönster, lätta läktare ha ersatt de förra klumpiga, och murar och hvalf ha fått en glad och festlig dekorativ utsmyckning med begagnande af motiv från svenska byggnader från slutet af sextonde århundradet.

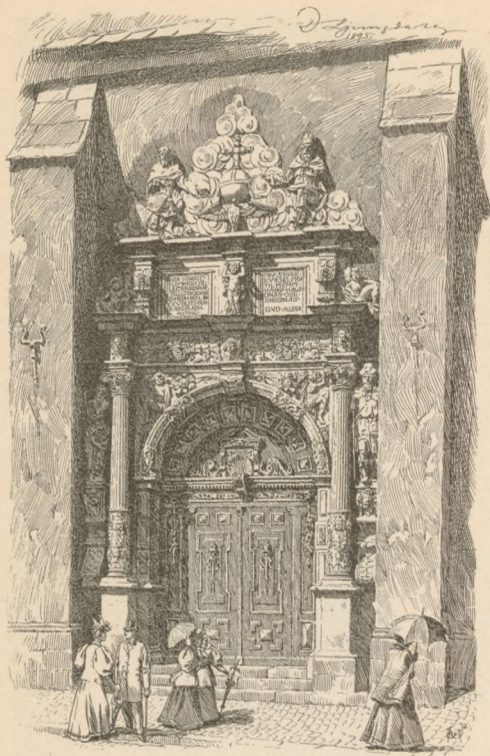
Kyrkans nyssnämnda portal utåt Jakobs torg är den rikast ornerade barockportal, som fins i Stockholm. Den upptager statyer af Moses och aposteln Jakob, relieffbilder, vapen m. m.

I kyrkan hvilar den ryktbare fältherren Gustaf Horn och på kyrkogården Johan Henrik Kellgren, hvilkens namn läses på en i kyrkmuren infattad minnessten.

Kungsträdgården utbreder sig nedanför Jakobs kyrka på båda sidor om Arsenalsgatan och fram till strömmen. Platsen upptogs sedan gammalt af en konungen tillhörig trädgård, på 16- och 1700-talen var den synnerligen ståtlig och väl hållen och var öppen för allmänheten. I början af innevarande århundrade förvandlades den förut lummiga och skuggrika parken till pa-

Jakobs kyrka från Jakobsgatan.

Jakobs kyrkas södra portal.

radplats för garnisonen — af planteringarna skönades endast de tredubbla alléerna utefter parkens båda långsidor — för öfrigt blef den en enda sandöken. Industriutställningen 1866 rymdes i en på denna plats uppförd träbyggnad. I slutet af 1860-talet försågs »torget», som det på den tiden oftast kallades, med nya planteringar, gräsmattor, blomsteranläggningar, grupper af buskar och träd.

I Kungsträdgårdens norra del står sedan år 1821 *Karl den trettondes staty* — af E. G. Göthe — bekostad af Karl den fjor-

tonde Johan. De fyra hörnen nedanför sockeln upptagas af fyra lejon, modellerade af Fogelberg.

På platsens nedre del, där förr de la Gardieska palatset stod, restes år 1868 *Karl den tolfles staty* — af J. P. Molin. Statyn omgifves af fyra mörsare, tagna som krigsbyte af Karl den tolfte år 1701.

Midt emellan de båda konungabilderna placerades år 1873 »*Molins fontän*», ursprungligen modellerad till prydnad för utställningsbyggnaden 1866 och då uppställd i gips i denna byggnads medelpunkt på samma plats, där den nu står i brons. Figurerna rundt om fontänens nedre del — utförda i hög relieff — framställa hafvets gudaväsen, Ägir och

Molins fontän i Kungsträdgården.

hans nio döttrar lyssnande till Neckens — flodgudens — harpalek.

Kungsträdgården är en eftersökt promenadplats för de fullvuxna och lekplats för de små, hvilka likväl numera fördelat sig mellan denna park och Humlegården samt de andra nyanlagda planteringarna i stadens yttre delar. Den lilla backen bredvid landtmäterikontorets hus — som är byggdt under drottning Kristinas tid och bär hennes vapensköld — är likväl fortfarande en omtyckt kälkbacke under snötiden.

Karl XII:s staty.

Här invid ligger Blanchs kafé i den så kallade »atelierbyggnaden», hvars öfre våningar upptagas af konstatställningslokal och af atelierer — två af dessa innehafvas för närvarande af prins Eugen. Här ligger kaféet Lagerlunden i det hus, som upptages af »lilla sällskapet», äfven adelsklubben kallad. Vägg i vägg med Blanchs kafé är — med ingång från Kungsträdgården — *Konstföreningens lokal*, där konstatställningar af större eller mindre intresse äro att se. Från Blanch har den hungrige och törstige endast att gå tvärs

Utanför Blancchs kafé.

öfver Hamngatan, så kommer han till Sveasalen. Huset, som omsluter den präktiga mohriska konsertsalongen, är det gamla Sparreska palatset från 1600-talet. Under Sveasalen är en teatersalong, Sveateatern, som likväl endast användes för tillfälliga föreställningar. I huset bredvid Sveasalen vid Hamngatan n:o 16 är *Theodor Blancchs konstsalong* med permanent ut-

ställning af målningar af svenska och utländska konstnärer.

Ej håller Kungsträdgården har någon monumental arkitektonisk bakgrund utan utsikten uppåt från Arsenalgatan avslutas med en rad helt vanliga, föga märkliga byggnader utefter Hamngatan, som har sitt namn efter Nybrohamnen, hvarifrån gatan utgår. Kungsträdgårdsgatan, som går utmed Kungsträdgårdens längsida och som utgör en liflig promenadplats, särskildt till trängsel uppfylld af promenerande om söndagarna vid ett-tiden, då man väntar på att se vaktparaden passera och höra dess musik, är då ståtligare att åse, om ock äfven den är ganska ojämnt bebyggd. Där ses det stora Davidsonska huset i hörnet af Hamngatan samt i hörnet af Näckströmmsgatan det Wallenbergiska f. d. Barclayska huset, byggdt efter ritningar af Scholander i linieren antikiserande stil, på sin tid omtaladt som Stockholms främsta moderna privatbyggnad. Där är vidare *Dramatiska teatern*, byggd 1842 af kaptenen och författaren Anders Lindeberg. Den kallades då Mindre teatern, öfvergick år 1863 i kungliga teaterns ägo

Södra Blasieholmshamnen.

och styres sedan 1888 af personalen såsom association med hr Gustaf Fredrikson som direktör. Salongen rymmer 640 åskådare.

Vägg i vägg med teatern står *Järnkontorets hus*, från medlet af 1870-talet, byggt efter ritningar af A. Kumlien, prydt med en serie medaljongsporträtt af svenska kemister och öfriga främjare af bergsindustrien och med en fris utefter husets hela längd, framställande en serie bilder ur järnförädlingens utveckling i Sverige — af Frithiof Kjellberg.

Det sista huset i sträckan är Palmeska huset. En af de stora bodarna i dess bottenvåning upptages af *svenska konstslöjdställningen*, fröken Selma Gjöbels af resande främlingar mycket uppmärksammade affär för försäljning af alster af svensk konstslöjd och textil industri. Den har på sista tiden fått en konkurrent i Jakob Kulles försäljning af svenska väfnader och textila mönster, Drottninggatan 36.

Blasieholmen.

Vi stå nu på *Södra Blasieholmshamnen*, tilläggsplats för en hel rad af skärgårdsångare — från Saltsjöbadens färjor, som lägga till nedanför Karl den tolfte staty, och ända fram till Nationalmuseum.

Af de byggnader, som radat upp sig utefter hamnen, förskrifver sig flertalet från 1870-talet. Palmeska huset är det nyaste bland dem, norska ministerhotellet är det äldsta. Närmast Palmeska huset ligger det Sörensenska — efter ritningar af Helgo Zettervall — med sina torn och med statyer utefter takkanten höjande sig pompöst öfver de kringliggande husen. Det utgör en till- och ombyggnad af det gamla Fersenska huset — under Frihetstiden och Gustavianska tiden medelpunkten för det politiska lifvet inom Stockholm. Till detta hus hörde den nedanför liggande terrassen med dess trädgård — den i äldre beskrifningar af Stockholm mycket omtalade »Fersenska terrassen» med dess härliga utsikt öfver strömmen och slottet och förbi Norrbro uppåt Mälaren.

Följer så *Grand hotel* med det bästa läge ett hotell gärna kan äga och med en paradvåning, som jämte den i Hotel Continental utgör Stockholms för större och mindre